

Sort er jeg og smuk

Hvordan ser Origenes Kirken?

Kan det i dag være af interesse at se, hvorledes Origenes¹ har betragtet Kirken, når han jo dog oplevede en helt anderledes Kirke, en ung Kirke, som fuld af iver og begejstring forkyndte og udbredte sin tro. I hans tid blev Kirken anfægtet og forfulgt, men alligevel var den sikker på sin sendelse og sin betydning i verden og for verden. I dag er Kirken fri i det ydre, i hvert fald i Vesten, men man har indtryk af, at den er på tilbagetog og derfor er plaget af mindreværdsfølelse og tvivl på sig selv. Massiv kirkekritik præger den offentlige mening; biskopperne og paven må hele tiden retfærdiggøre sig selv, også over for dem, som tilhører Kirken. Hvoraf kommer det, at mangler og fejl, som ganske vist forekommer, så stærkt falder i øjnene og betones? Har Kirken, som vi kender den i dag, svigtet sin egentlige opgave?

Af Theresia Heither²

Vi vil i denne sammenhæng betragte Origenes' kirkebillede og notere os, hvilke accenter han sætter, og på hvilken måde hans opfattelse er fremmed for os. Det kunne føre til et ægte opgør med vor tids kirkesyn.

Foreløbig må man slå fast, at Origenes selv har haft dårlige og smertelige erfaringer med sin tids Kirke. Af sin biskop i Alexandria fik han betroet ledelsen af den teologiske skole og undervisning af katekumenerne, så han nød altså dennes tillid og anerkendelse. Da Origenes imidlertid uden sin biskops viden og accept var blevet præsteviet i Palæstina, opstod der en konflikt, sandsynligvis på biskoppens side udløst af misundelse på den så succesrige lærer. Origenes blev tvunget til at forlade sin fødeby og flytte til Cæsarea i Palæstina. Det forbavsende er imidlertid, at det ikke nævnes nogen steder i hans værker. Ganske vist mærker man på Origenes' meget konkrete kritik af sin tids bi-

¹ Vedr. Origenes liv, sml. Eusebius af Cæsarea, Kirchengeschichte 6, 2-39, udgivet og med indledning af H. Karpp (München 1967) 276-306

² Theresia Heither er dr. theol. og priorinde på benediktinerabbedit Mariendonk i Tyskland. Artiklen er oprindeligt holdt som foredrag på abbediet i maj 1995, og har senere være gengivet i tidsskriftet Erbe und Auftrag, hvorfra den er oversat til dansk af Kirsten Kjærulff.

skopper, at han kendte og må have erfaret deres svagheder. Han taler om ærgerrig stræben efter kirkelige embeder,³ om ”biskopper, som var tyranniske, uforstandige og uden ærefrygt”,⁴ og andre tungtvejende fejl hos dem, som sad i kirkelige embeder. Men denne kritik bliver ikke generaliseret. Origenes kendte åbenbart også gode og ivrige biskopper. Når vi nærmer os Origenes’ kirkeopfattelse, forudsætter vi for det meste, at også han, ligesom vi tit gør det, hovedsagelig ser Kirken som en hierarkisk opdelt sociologisk bygning. Men det er ikke tilfældet. Han foretrækker en anden synsvinkel og andre billeder. Billeder siger jeg, af den grund, at vi må være os bevidst, at man kun kan udtrykke den gudmenneskelige virkelighed i billeder. Ifølge ”Lumen gentium”⁵ kan Kirkens virkelighed fattes i meget forskellige billeder; den er hus, tempel, eller Guds stad, Kristi Legeme, Kristi brud og ægtefælle, den gode Hyrdes fårestald, de troendes Moder, Gudsfolket på pilgrimsvandring.⁶ Det er alt sammen billeder og lignelser; de henviser til den egentlige realitet og antyder Kirkens usynlige væsen. Når jeg kaldte Kirken en gudmenneskelig realitet, mente jeg Kirken som sakramente. For os er det ikke mere umiddelbart klart og selvfølgelig, at Kirken i sit væsen er usynlig og er en troens realitet. Ofte ser vi den kun som fænomen i det menneskelige samfund og er os ikke bevidst, at dens egentlige væsen, som billederne vil antyde noget om, går langt derudover. Vi ser kun den menneskelige realitet og ikke mere sammenhængen med den guddommelige virkelighed.

Vi vil i dag begrænse os til Origenes’ udtalelser i hans kommentar til Højsangen.⁷ Her møder Kirken os som Ordets brud og bliver frem for alt fremstillet i sit forhold til sin brudgom Kristus. Dette billede er betegnende for Origenes; det er også det foretrukne i hans andre værker. Vigtige træk ved Kirkens virkelighed bliver klart udarbejdet, når man frem for alt betragter dens væsen under dette aspekt. Ganske vist møder man også de andre billeder som Kristi Legeme og dermed et fællesskab af meget forskellige mennesker og også billedet af huset, hvor sammenføjningen er vigtig, men de overskrides straks af den trosrealitet, som for Origenes erkendes tydeligere i billedet af den elskede brud. Jeg vil sammenfatte Origenes’ udsagn under nogle synspunkter.

1. Ecclesia vel anima⁸

Origenes er den første fortolker af Højsangen, som konsekvent udlægger hele teksten som både Kirken og den enkelte sjæl, og vel at mærke ikke efter eget forgodtbefindende, men grundlæggende både for Kirken og for enkeltsjælen. Det handler om de to aspekter i fortolkningen, som Origenes erkender, også selv om han ikke tyder hvert enkelt vers på samme måde for begge. Med denne grundlæggende holdning bliver den troendes forhold til Kirken ikke bestemt som til en ydre realitet, men er identisk med den kristnes forhold til sig selv. Kirken, som træder frem for os som Højsangens brud, kan ganske vist godt erkendes i sin synlige ydre realitet som de kristnes fællesskab, men er ikke identisk med det, men den består både i dette fællesskabs væsen og et fællesskab med Kristus, såvel som i vor identitet som kristne, i vort inderste væsen som kristne. Origenes vil med sin grundsætning sige: Vi kan kun forstå, hvad Kirken er, hvis vi forstår, hvad vi selv som kristne er.

2. Ordets brud

Fra begyndelsen til slutningen af kommentaren til Højsangen taler Origenes om Kirken, mere end i alle sine andre værker. Allerede den kendsgerning viser, at han primært ser Kirken som Guds Ords

³ Romerbrevkommentar 2,1 f.

⁴ Matthæuskommentar 16,22

⁵ Andet Vatikankoncil grundlæggende tekst om Kirken. Red.

⁶ Sml. Lumen gentium 1,6

⁷ Sml. i det følgende Chênevert, J., L’Église dans le Commentaire d’Origène sur le Cantique des Cantiques (Brüssel/Paris 1969)

⁸ Sml. Dassmann, E., Ecclesia vel Anima. Die Kirche und ihre Glieder in der Hoheliederklärung bei Hippolyt, Origenes und Ambrosius von Mailand: RQ 61 (1966) 121-144

elskede brud. Alle andre betegnelser træder tilbage for denne betegnelse. Kirken er den partner, som det guddommelige Ord har udvalgt. Origenes forstår Højsangen som Kirkens bryllupssang. Den indeholder den guddommelige brudgoms kærlighedsord, i hvilke Han åbenbarer Kirkens kaldelse og den elskedes forskelligartede svar til hendes himmelske brudgom.

Kirken er altså defineret ved sit forhold til Guds Ord; den lever af dette forhold, som tog sin begyndelse, da hun stiftede bekendtskab med Kristus, Faderens levende Ord i Den Hellige Skrift, som hun havde hørt. Origenes anskueliggør det, idet han siger, at Guds Ord er blevet set af bruden som gennem et vindue.⁹ Før hun så Ham selv, har hun på denne måde lært at kende og elske sin brudgom. For at hun skulle blive i stand til dette, har Han som medgift skænket hende bøgerne med loven og profeterne.¹⁰ Fordi kærligheden til Ham har grebet hende, vil hun lære Ham at kende, komme Ham nær; hun vil være hos Ham og betages af Hans rigdomme. Hun vil trænge ind i det inderste gemak i Hans palads, det vil sige i den åndelige og guddommelige betydning i Den Hellige Skrift.¹¹

På dette sted kalder bruden sin elskede Konge for dermed at gøre det klart, at Hans gemak og Hans palads gemmer uhyre rigdomme, at der her er umådelige skatte at se og opdage. Men hun kender ikke kun denne tiltale, men mange forskellige navne til Ham: Hun kalder Ham Ven, Elskede, Slægtning, Broder, Brudgom og Konge. Det er udtryk for hendes mangesidige forhold til Ham, et forhold, som er lige så levende som et menneskeligt kærlighedsforhold.

Ofte lider bruden under Brudgommens fravær, ofte erfarer hun Hans nærhed, som så er hende endnu mere dyrebar. Origenes mener hermed ikke kun en følelse af nærhed eller fravær, ikke kun en indre oplevelse, men han taler netop på dette sted i en dobbelt betydning til Kirken og sjælen om en konkret hændelse; men dermed kan man så forstå betydningen som refererende til begge parter. Kristus er åbenbart fraværende, når Hans Kirke lider under forfølgelser og trængsler, derimod er Han nær, når den i fred tager imod Hans lære i tro og kan vokse i gode gerninger. Den anden betydning handler om erkendelsen af Guds ord, som ofte er dunkelt og med skjult mening, men så bliver oplyst ved Herrens nærvær. Det er betegnende for Origenes, at han ikke kender til den dunkle nats mystik og overhovedet ikke beskriver psykologiske erfaringer, men at erkendelsen af ordet bestemmer højden og dybden og den elskedes nærvær eller fravær.¹²

Således er også alle Brudgommens kærlighedsytringer udtryk for den ømhed, som forekommer i denne kærlighedssang, Ordet, som stadig kommer nærmere, og stadig dybere lader sig forstå. Allerede i sangens første vers er der tale om Brudgommens kys, som bruden beder Ham om. Origenes forklarer, at Kirken i længsel beder Ordets Fader om, at Han må komme og ikke kun tale til hende i sit budskab, men tale til hende i egen person og lægge sine ord i hendes mund.

”For det er Kristi kys, som Han gav sin Kirke, da Han ved sin ankomst, altså selv tilstede i kød, forkyndte troens, kærlighedens og fredens ord ifølge forjættelsen hos Esajas, som blev sendt forud til bruden med budskabet: ’Ikke et sendebud og ikke en engel, men Herren selv vil frelse hende’ (Es 33,22)”¹³

Også den næring, som Herren giver sin Kirke, og den vin, som Han rækker hende for at glæde hendes hjerte, er de visdommens skatte, som er indeholdt i Ham som Guds Ord.¹⁴ Således møder Kirken ikke kun sin brudgom og nyder Hans nærvær, men hun lever i ordets sandeste betydning af Ham og i Ham.

⁹ Sml. Højsangskommentar 4,1,2.

¹⁰ Sml. Højsangskommentar 1,1,9.

¹¹ Sml. Højsangskommentar 1,5,3-5

¹² Sml. Højsangskommentar 1,1,8

¹³ Højsangskommentar 1,1,8.

¹⁴ Sml. Højsangskommentar 1,2,8-24; 3,8,12.

3. Kirkens selverkendelse

Origenes siger, at frelsens og lykkens tinde for Kirken er dens selverkendelse. Hvordan skal man forstå dette? Skal Kirken hele tiden beskæftige sig med sig selv? Hun skal erkende sin forrang, mener Origenes, for den, som ikke erkender sin forrang, bliver den sidste af alle.¹⁵ Origenes siger dette som forklaring til verset: ”Såfremt du ikke ved det, du fagreste blandt kvinder, så følg hjordens spor” (Højs. 1,8). Men hvad mener han med denne selverkendelse? Man kunne her citere den hellige Leo d Store: ”Erkend, du kristne, din værdighed!” Kirken og også den kristne skal erkende deres værdighed og den udmærkelse, som de har modtaget, ved at Guds Ord har forenet sig med dem. Det er et stort privilegium at måtte erkende Ordets sandhed og lægge krop til, og ikke ustraffet negligerer man en sådan værdighed. ”Derfor er det uundgåeligt, at den, som negligerer den viden, drives rundt af alle lærdommes vinde og bliver drevet til falske lærdommes forførelse, således at han snart opslår sit telt hos den ene hyrde (det vil sige hos en ordets lærer), snart hos en anden, og således bliver et sådant menneske drevet rundt overalt... Og det bliver så straffen for synden hos den sjæl, som ikke har anstrengt sig for at erkende sig selv og at følge den hyrde, som hengav sit liv for sine får”.¹⁶

Den erkendelse, som kræves, er meget omfattende. Først skal eller må Kirken erkende Gud selv, som Han kan erkendes i sit ord, så vil den også se hele skaberværket og sig selv i det rigtige forhold til Ham. Og igen og igen kommer Origenes med sin advarsel: Hvis Kirken ikke bekymrer sig om, hvad Gud meddeler den i sin åbenbaring, så må den lade sig nøje med menneskelig visdom. På Origenes’ tid tænkes der her på de forskellige filosofskoler, som udbreder megen vranglære og frem for alt ikke viser nogen vej til frelsen, og altså ikke kan befri fra synd. I en bøn, der netop handler om dette anliggende, bliver det måske endnu tydeligere, hvad det handler om for Origenes:

Kom os til hjælp, Herre, vi beder dig,
og lad dit folk ikke løbe efter falske lærdomme,
for du vil indvi det i din Sandhed.

Kirken er af Gud udstyret med så store gaver, at forsømmelsen udgør en stor synd og drager store straffe efter sig. For ”den, der har fået meget betroet, skal der forlanges så meget mere af.” (Luk 12, 48). Den bærer et stort ansvar for de mennesker, som ikke har fået den nåde at kunne modtage åbenbaringen. Evangeliets ord: ”I er jordens salt; men hvis saltet mister sin kraft, hvormed skal man så salte?” (Mat 5,13), gør klart, hvad Origenes her vil sige, hvis han tager dette ord som en trussel fra Brudgommen alvorligt. Hvis Kirken ikke realiserer sin udvælgelse, bliver den ligesom de andre mennesker og folkeslag, som regeres af ånder, som ikke er tjenere for den eneste Gud. For så vidt er den selverkendelse, som Origenes taler så udførligt om, virkelig livsnødvendig for Kirken og for hver eneste kristen.

4. Kirke i stadig tilblivelse

Når Kirken lever af sit forhold til den levende Guds Ord, så er det egentlig logisk, at den vokser, udfolder sig og i stadig højere grad virkeliggør sig selv. Kirken er der altså ikke bare, den er ikke simpelthen til stede, men den bliver Kirke og forandrer sig løbende gennem forholdet til sin brudgom. Denne tilblivelsesproces kan man følge i begge retninger, i videreudviklingen af frelseshistorien, eller mere præcist i åbenbaringshistorien, dvs. i Brudgommens åbenbaring af sig selv, og i historien om modtagelsen af denne åbenbaring, som den hele tiden fuldbyrdes i Kirken.

¹⁵ Sml. Højsangskommentar 2,5,16.

¹⁶ Højsangskommentar 2,5,17.

a) *I åbenbaringshistorien*

Guds Ord har fra første begyndelse skabt og formet sin brud. Hun var til stede i alle hellige, som har levet siden verdens skabelse. Origenes siger: ”For du må i hvert fald ikke tro, at hun først efter Forløserens komme kaldes Kirke eller Brud. Nej, hun bliver kaldt således fra menneskeslægtens begyndelse, ja, når jeg under Paulus’ vejledning overvejer begyndelsen til dette store mysterium, allerede før verdens skabelse. For således siger Paulus: ’... ligesom Han har udvalgt os i Ham før verdens grundlæggelse til at være hellige og ulastelige for Hans åsyn, idet Han i kærlighed forudbestemte os til sønneudkårelse hos sig ved Jesus Kristus’ (Ef.1,4)¹⁷

I Det Gamle Testamente er bruden endnu lille og står under formyndere og opdragere, englene og profeterne; hun bliver opdraget med loven som sin pædagog. Blandt profeterne er også Adam, som allerede erkendte Kirkens fremtidige virkelighed, da han til sin hustru Eva sagde: ”Derfor skal manden forlade sin Fader og sin Moder og holde sig til sin hustru, og de to skal blive ét kød.” (1. Mos 2,24). Det er jo det, Apostlen Paulus tænker på, når han siger: ”Det er et stort mysterium, siger jeg med henblik på Kristus og Kirken” (Ef 5,32)¹⁸

Hvilken plan har nu Kristus for sin Kirke? Han vil lad sin brud vokse og blive stor, Han vil lade hende få del i sit liv, for at hun ligesom Han skal overskride grænsen fra den jordiske til den himmelske eksistens. Hertil får hun hjælp af loven og profeterne, fordi de som Brudgommens venner allerede viser bruden noget af Hans skønhed for at opflamme hendes kærlighed til Ham. Således bliver hun forberedt på Hans komme og lærer at smage den sande glæde, idet hun allerede før Hans ankomst smager god vin, nemlig sand åbenbaring, om end ikke i hele dens fylde. Således forklarer Origenes, at en lang forberedelsestid var nødvendig for bruden, for at hun kunne blive i stand til at modtage Brudgommen og være i Hans umiddelbare nærhed.

”Bruden havde en vis erfaring af og kendskab til Hans vellugt, det vil sige lovens og profeternes ord. Gennem disse blev hun før Brudgommens ankomst underrettet, ganske vist kun til en vis grad, og uddannet til tjenesten for Guds Ord. For hun var endnu kun en lille pige og stod under formynderne formueforvaltere og opdragere (sml Gal. 4,2), ’ for loven var vor tugtemester til Kristus’ (Gal 3,24). Alt dette var de vellugte, som fremmede brudens vækst og forberedte hende til Brudgommen”.¹⁹ Bruden lærer allerede forud at se sin Brudgom, at smage Ham og at kende Hans duft, således at Han, når Han kommer, ikke er helt ukendt for hende, men at hun erkender Ham som den, hvorfra al den skønhed kommer, som hun var tiltrukket af.

Også i moralsk henseende bliver bruden opdraget, for kun således bliver hun i stand til at modtage alt det, som Brudgommen vil indføre hende i.²⁰ Men ved alt dette bliver bruden sådan opfyldt af længsel, at hun næsten ikke kan udholde at vente, til Brudgommen kommer; Origenes taler om en kærlighedsglød af uudholdelig kraft. ”De (det vil sige profeterne) beskriver også Hans skønhed, Hans skikkelse og Hans mildhed, så at jeg gennem alt dette bliver opflammet af kærlighed til Ham i uudholdelig grad.”²¹

Ved Kristi komme som menneske er Kirken trådt ind i en ny situation, selv om den endnu ikke har nået sit mål. Også nu må man sige, at den endnu befinder sig i Sandhedens og Livets skygge, ikke i den fulde virkelighed. Også i dette stadium kan Kirken kun erkende stykkevis og gådefuldt, men den er kommet Sandheden nærmere. Ganske vist endnu i kun tro, og det vil sige endnu skjult, har Kirken del i Kristi liv, indtil hun engang kan møde sin Brudgom ansigt til ansigt.²² Brudgommen på sin side har for at være nærmere sin brud givet afkald på sin Guddomsskikkelse og skjult sin herlig-

¹⁷ Højsangskommentar 2,8,4

¹⁸ Højsangskommentar 2,8,5

¹⁹ Sml. Højsangskommentar 2,4, 21- 25

²⁰ Sml. Højsangskommentar 2,4,21-25

²¹ Højsangskommentar r 1,1,6.

²² Sml. Højsangskommentar 3,5,15-18

hed. I Ham bliver Guds kærlighed helt og fuldt åbenbaret, for ”Hvad er Han ikke blevet for vor frel- ses skyld? Vi var tomme, og ’han tømte sig selv og tog tjenerskikkelse på’ (Fil 2,7). Vi var et folk, som var tåbeligt og dumt, og Han blev forkyndelsens dårskab’ for at ’Guds dårskab skulle være visere end menneskene (1 Kor 1,21) Vi var svage: ’ Guds svaghed blev stærkere end menneskene’ (1 Kor 1,25)”²³ Således kommer Brudgommen sin brud i møde, Han vil rense hende og befri hende for hendes synd, derfor går Han i døden og giver hende i dåbens vandbad andel i denne sin vej til Faderen. Det er ikke en hvilens og fredens vej; Kirken må lige som sin Brudgom kæmpe mod Djæ- velen og alt ondt. Kun gennem kamp og forsagelse af det onde kan hun komme til Kristus; hun bli- ver Hans brud, idet hun tager del i Hans død for synden.²⁴

b) *Sort og smuk*

Vi har netop talt om, at bruden må renses. Det tydeliggør en vanskelighed, som opstår ved dette syn på Kirken. Handler det om Kirken som den fuldkomment elskende, som hun fremtræder i denne Sang, eller handler det om Kirken, hvis syndige realitet, vi oplever? Mit svar ud fra Origenes’ tan- ker: Det handler om hele Kirken, hvor begge sider hører med. Verset fra Højsangen:” Sort (brun, mørklødet) er jeg og smuk, I Jerusalems døtre” (Højs. 1,5) sammenfatter, hvad Origenes mener. Han kommenterer dette vers udførligt og slår først fast: ”Bruden, som taler, repræsenterer Kirken af hedninger”²⁵

Frelsehistorien har udviklet sig således, at menneskeheden, Guds elskede folk, ved at være utro ikke har bevaret sig selv som Hans elskede brud. Nu er Kirken af Kristus blevet udvalgt blandt hedningerne, en brud, der ikke har nogen skønhed at fremvise, som overhovedet ikke har nogen forudsætninger for at behage Brudgommen Kristus. Hun er ikke af fornem afstamning, det vil sige, at hun ikke kan føre sin herkomst tilbage til de store fædre, som var Guds venner. Kristus vælger sig altså en brud uden menneskelige fortrin. Origenes taler ikke primært om hendes moralske ufuld- kommenhed, men om en meget mere fundamental mangel ved Kirken af hedninger; den er ikke blevet oplyst af Guds åbenbaring, med andre ord, den er langt fra Gud. Dermed er den også udsat for alle synder og laster; den er uværdig til at modtage Guds nåde.

Det er et helt grundlæggende udsagn om Kirken, som gælder for hele menneskeheden, for Origenes anfører i denne sammenhæng Adams og Evas synd: ” Men vær ikke forbavset, om hun, der samles fra adspredelsen mellem folkene og bliver forberedt til at være Kristi brud, tidligere åbenlyst var skyldig i denne fejl. Husk på, hvordan den første kvinde blev forført og forsømt sin pligt (overtråd- te budet). Det betyder, at hun ikke kan reddes på anden måde, end ved at føde børn, for så vidt som disse bliver i troen og med kærlighed i hellighed. (sml. 1, Tim. 2,15). Hvad der står skrevet om Adam og Eva, bekræfter Apostlen således: ’Det er et stort mysterium; jeg tænker på Kristus og Kir- ken’ (Ef. 5,32). Han elskede hende så højt, at Han ofrede sig selv for hendes skyld, da hun endnu ikke var troende, som Paulus også sagde: ’For mens vi endnu var svage, døde Kristus for ugudelige, da tiden var inde’ (Rom 5,6) Og videre: ’men Gud viser sin kærlighed til os, ved at Kristus døde for os, mens vi endnu var syndere’(Rom 5,8)²⁶ Origenes siger hermed, at citaterne fra Romerbrevet, som taler om menneskeheden generelle syndighed, gælder for Kirken. Hun er den synderinde, som Kristus har valgt sig som brud. – Men heller ikke udelukkende synderinde, for hun har trods alt en naturlig skønhed. Origenes lægger hende derfor disse ord i munden: ”Ganske vist er jeg sort, Jeru- salems døtre, for jeg er ikke af disse berømte mænds slægt og har ikke modtaget åbenbaringen gen-

²³ Højsangskommentar 2,3

²⁴ Sml. Højsangskommentar 3,14,29-33

²⁵ Højsangskommentar 2,1,3.

²⁶ Højsangskommentar 2,3,13f

nem Moseloven, men jeg har alligevel min egen skønhed. For også jeg er skabt i Guds billede; nu stiger jeg op til Guds Ord og modtager min skønhed”.²⁷

Hun har som en simpel, foragtet og syndig kvinde alligevel et anlæg for skønhed, fordi hun allerede i sin skabelse har en forbindelse med Guds Ord, som gør det muligt for hende at træde mere og mere i forbindelse med Ham, og at modtage den fulde skønhed af Ham. Forløbet bliver beskrevet således af Origenes: ”I sandhed, hun er smuk, og jeg kan sagtens finde ud af, på hvilken måde bruden er smuk. Men vi må spørge, *hvordan hun kan være smuk, når hun er så sort og uden pragt. Hun har gjort bod for sine synder*, omvendelsen gav hende hendes skønhed, og derfor bliver hun besunget som smuk. Men da hun endnu ikke er rensset for syndens smuds, endnu ikke er rensset i frelsens bad, bliver hun kaldt sort. Men hun bliver ikke ved med at være sort, hun bliver hvid. Når hun løfter sig op til det højere, og begynder at stige op fra det lave til det høje, hedder det derfor om hende: ”Hvem er hun, som stiger op, klædt i hvidt?” (8,5)²⁸

Dette Origenes’ udsagn er vigtigt: at Kirken altid er begge dele, sort og smuk. Det er virkelig en Kirke i sin vorden, som i en kontinuerlig fornyelsesproces bliver Kristi brud. Gennem modtagelsen af Ordet bliver hun smuk, gennem kærligheden bliver hun forbundet med Ham og bliver ét med Hans Ånd. Hele kommentaren er fyldt med stadig nye billeder og tanker, som beskriver denne åndelige udvikling. Hele tiden må vi her tænke på, at Brudgommen er det levende Ord, og at ethvert skridt fremad i foreningen med Ham betyder en dybere erkendelse.

”Ordets brud, sjælen, som opholder sig i Hans kongelige palads, Kirken, bliver af Guds Ord, som er hendes Brudgom, undervist i det, som bliver bevaret og gemt i kongepaladset og i Kongens gemak. I dette hus, som er den levende Guds Kirke, lærer hun også vinkælderen at kende. Vinen her er presset af hellige vinperser, ikke kun den nye vin, men også den gamle, søde vin, som stammer fra lovens og profeternes lære. Når bruden så gennem denne vin er blevet tilstrækkeligt skolet, så skal hun optage Ham selv i sig, Ordet, der som Gud i begyndelsen var hos Gud. Ganske vist ikke sådan, at det for altid forbliver hos hende (for det er ikke muligt for den menneskelige natur), så ofte bliver hun opsøgt af Ham, men også ofte igen forladt, for at hun skal længes endnu mere efter Ham. Men når hun får besøg af Guds Ord, så hedder det ifølge det foreliggende vers, at Han kommer til hende, springende over bjergene, idet Han nemlig ”åbenbarer den himmelske visdoms store og ophøjede meningssammenhænge for hende. Han kommer så også til Kirkens bygning, den levende Guds hus, Sandhedens søjle og grundvold; Han står ved siden af muren eller bag muren, så at Han hverken er fuldstændig skjult eller helt åbenlys og synlig.”²⁹ Fordi Brudgommen hverken er fuldstændig skjult eller helt synlig, forbliver Kirkens tilblivelse en kontinuerlig proces. Den bliver først afsluttet ved tidernes ende. Så er Guds Ord fuldstændigt åbenbaret for Kirken, så forstår hun alle mysterier, som kun Sønnen kender fra Faderen.³⁰ Dermed har hun også modtaget sin fulde skønhed. ”Fordi hun, som nu siger ’Sort er jeg og smuk’ ikke forbliver så sort helt til enden, siger Jerusalems døtre senere om hende: ”Hvem er hun, som stiger op, og som er blevet ganske hvid, støttet til sin elskede?”³¹

5. Kristi legeme

Hidtil har vi talt om Kirken som det levende Ords brud som enkeltperson. Men helt i begyndelsen af kommentaren siger Origenes, at Kirken er et samfund af hellige, en enhed, som består af mange. Dens mange lemmer er alle i forskellig grad sorte eller lyse, hvis vi udtrykker det med det netop beskrevne billede. For at gøre det klart, at det drejer sig om mange, taler Origenes også straks fra

²⁷ Højsangskommentar 2,1,4

²⁸ Højsangskommentar 1,6

²⁹ Højsangskommentar 3,14,10f

³⁰ Sml. Højsangskommentar 4,2,29

³¹ Højsangskommentar 2,1,57

begyndelsen, hvor han præsenterer dramaets personer, om bruden og de piger, som ledsager hende.³² Disse piger skal helt klart opfattes positivt.³³ Forskellen mellem dem bestemmes af deres fatteevne og deres tro.

Pigerne kan også være udtryk for de forskellige menigheder til forskel fra den ene fuldkomne Kirke. Det er Kirken undervejs, som kan fatte Ordet, fordi det har givet afkald og er blevet kød, medens den ene fuldkomne brud tager imod det i dets Guddomsskikkelse.³⁴ Hertil passer Sl 44 [45], hvor der tales om dronningen og hendes brudepiger. Origenes udlægger den således: ”Hun bliver altså ført ind i Kongens gemak og gjort til dronning. Det er hende, om hvem det hedder: ”Dronningen står ved din højre i gyldne klædebon, hyllet i brogede klæder” (Sl 44 [45],10). Men om pigerne, som var fulgt efter hende, og som holdt sig i nogen afstand fra hende, mens de løb, hedder det: ’Jomfruer bliver ført bagefter hende til Kongen, hendes veninder bliver ført hen til dig. De bliver ført frem med glæde og jubel, ledsaget ind i Kongens tempel’ (Sl 44 [45],15).³⁵

I pigerne kan man altså se Kirken, som den befinder sig på forskellige udviklingsstadier. I alle sine lemmer skal den vokse op til fuldkommenhed. Ganske vist er den en enkeltperson, men den bliver fremstillet som utallige menigheder, der igen består af utallige lemmer.³⁶ Dermed er Kirkens pluralitet ikke kun konstitueret ved det store antal af sine lemmer, men disse lemmer har efter Guds vilje helt forskellige opgaver: Kirkens legeme. Forskelligheden i lemmerne kan man se på to måder:

a) *Forskel i embeder og karismer*

”Gennem disse bliver vi altså belært om, at Kristi brud, Kirken, også er Hans legeme og Hans lemmer. Når du altså hører, at Brudgommens lemmer bliver nævnt, så må du forstå, at det er Kirkens lemmer, der tales om. Ligeså, når der mellem disse er nogle, som kaldes øjne, uden tvivl på grund af forstandens og visdommens lys, og andre som benævnes ører, fordi de hører lærens ord, andre igen, som kaldes hænder på grund af deres gode gerninger og fromme tjenester, således findes der også nogen, som kaldes Kristi kinder”³⁷.

Origenes kender Kirkens hierarkiske ordning, selv om det endnu ikke er i den udbyggede form, som vi er fortrolige med i dag. Han taler om kirkeordningen, som anviser biskopper, præster, diakoner og kateketer hver deres plads.³⁸ De indtager forskellig rang, fordi de hver har deres forskellige opgaver at udfylde for Kristus og Hans brud, Kirken. I sammenhæng med kærlighedsordningen taler Origenes om lemmernes forskellige værdighed, som vi må tage hensyn til, idet vi elsker dem på forskellig måde. Så stærk er bevidstheden om legemets samhörighed, at der ikke opstår rivaliseren mellem lemmerne, ligesom jo også de forskellige lemmer i menneskets krop er til for hinanden. Beskrivelsen af de forskellige karismer giver Origenes anledning til sådanne fremstillinger. Som grundlæggende retningslinier for Kirkens udfoldelse giver Paulus i Rom.12,3f. anvisning på, at hvert lem i Kristi kærlighed skal udfylde den opgave, der tilkommer det. Origenes forklarer, hvad billedet af legemet implicerer, nemlig at lemmerne i kærlighed er tilpasset hinanden, således at de aldrig er til nogen gensidig hindring for hinandens funktion. På den anden side har det enkelte lem selvfølgelig del i de andres tjeneste og føler sig forbundet med dem. På den ene side modtager det nåden i sin egen opgave, og på den anden side gennem de andres virke. For alt bliver ordnet af Ånden, som gør legemet levende, idet Han fordeler nådegaverne på en meningsfuld måde³⁹. Billedet af

³² Sml. Højsangskommentar, Prolog 1,2

³³ Sml. Højsangskommentar 1,4,3f

³⁴ Sml. Højsangskommentar 1,4,28f

³⁵ Højsangskommentar 1,5,9

³⁶ Sml. Højsangskommentar 2,1,55

³⁷ Højsangskommentar 2,7,5

³⁸ Sml. Højsangskommentar 2,1,32;3,7,19

³⁹ Sml. kommentar til Romerbrevet 9,2

Kirken som et hus betoner den samme tanke. Den er Brudgommens og brudens hus, hvor de møder hinanden. Når biskopperne skøtter deres embede vel, er de bærende tagbjælker i dette hus⁴⁰, som er bygget af cedertræ, altså en meget kostbar og stærk træsort, præsterne er de almindelige bjælker, som støtter bygningen.⁴¹

b) *Forskel i hellighed*

Som vi allerede har set, er de enkelte lemmer i Kristi legeme også forskellige på den måde, at de hver især i forskellig grad er tæt på Ordet og altså har nået en forskellig grad af erkendelse og kærlighed. Den egentlige Kirke udgøres af de mennesker, som er den fuldkomne brud. Kun hun er dronningen, hun alene overgår alle. ”Pigerne løber altså efter Ham, de løber i Hans duft, men enhver alt efter, hvad hun har kræfter til, den ene hurtigt, de andre langsommere, én er de andre underlegen og kommer sidst, en anden først. Som sagt, de løber alle, men kun én er fuldkommen, hun der løber sådan, at hun kommer først til målet og som den eneste modtager sejrskransen. For det er kun hende, som siger: ”Kongen førte mig ind i sit gemak”, mens hun ikke kun om sig selv, men om mange siger: ”Vi løber efter dig i dine salvers duft. Hun bliver altså ført ind i Kongens gemak og gjort til dronning.”⁴²

Skal vi nu tænke, at alle, som ikke er nået til dette trin af fuldkommenhed, derfor ikke hører til Kirken? Dette spørgsmål stillet på denne måde viser, at Origenes’ dynamiske tænkemåde endnu er os fremmed. Vi er ikke simpelthen Kirke, men vi er i færd med at blive Kirke og er på vej til at blive den ene anima ecclesiastica, som man virkelig og med rette kan betegne som Kirke. Kirkens identitet er altså i det væsentlige ikke noget, der kan konstateres og fattes som noget ydre, men en indre virkelighed, som er i stadig tilblivelse.

Det betyder overhovedet ikke, at Origenes benægter Kirkens ydre virkelighed; han taler om liturgien, de forskellige kirkelige embeder, han taler også om forfølgelser og trængsler i Kirken, altså om Kirkens meget konkrete situation. Men det er alt sammen en henvisning til den dybere åndelige virkelighed, lige som bogstaverne i Skriften viser hen til Ånden, og menneskeligheden i Jesus Kristus viser hen til Guddommen. At blive Kirke er vort livs mål. Endnu er vi stadig sorte, men alligevel allerede smukke. Kristus vil helt fuldkommengøre sin brud i skønhed og hellighed. Hver enkelt skal blive en anima ecclesiastica.

[Klik her for at komme tilbage til forsiden](#)

⁴⁰ Sml. Højsangskommentar 3,3,5

⁴¹ Sml. Højsangskommentar 3,3,6

⁴² Højsangskommentar 1,5,8f